

Соркомова Виктория Андреевна,
учитель начальных классов
МОБУ СОШ №1 г. Якутска
«Эргиллибэтэх саллаат» (кэпсээн-интервью)

ЭРГИЛЛИБЭТЭХ САЛЛААТ

Уоттаах сэрии толоонугар Хоро нэгилиэгиттэн элбэх киги баран охтубутун тугунан кырдыа±астартан истэбит-билэбит. Хомойуох игин, кырдыа±астарбыт сылтан сыл улам а±ыйаан, кі±мрээн игэллэр. Ол игин бигиги кілрінэ баар дьонтон уруккуну ыйыталаган, ону сурунан хааларбыт наадалаа±а ійдінір. Оннук эрэ буолла±ына А±а дойдуну кімүскүмүр Улуу сэриигэ баран кыттыбыт, бигиги хаартыскаттан эрэ кірін билэр, күндү дьоммут тустарынан дьилнээх ійдібүлү ылар кыахтанабыт. Итинник санааттан мин бүгүн эбэм Анна Васильевна убайа, уоттаах сэрииттэн эргиллибэтэх Бурцев Семен Афанасьевич тугунан тугу ыйыталаспыппын тиэрдэбин. Ыйытыыларбын кини уолугар, кырдыа±ас таайбар Бурцев Иван Семеновичка биэрдим уонна ону сурунан ылым.

Ыйытыы: Таай, эн а±а±ын Семен Афанасьевичы ійдүмүн дуо?

И.С.: А±ам сэриигэ аттанарыгар мин үстээх эрэ эбиппин. Онон олох ійдіібіппүн. Улаатан игэн ійэм Сүкүлэ, эгэм Охоноогой уонна эбэм Маайа кэпсээннэриттэн ійбүр олорон кірір буолбутум. Кэлин а±ам үлээннээхтэрэ сэрииттэн кэлбиттэрин кэннэ, кини тугунан элбэ±и билбитим. До±отторо кини тугунан нагаа игирэхтик, ытыктабыллаахтык ахталларыттан сі±ірім. Кинилэр миэхэ сыгыаннара нагаа истил, игирэх буолара. Миэхэ да±аны, ійэбэр, эбэбэр уонна эгэбэр кімілігі, ійібүл буола сатыылларын билигин нагаа күндүтүк саныыбын.

Ыйытыы: Кини сэриигэ барарыгар хас саастаах эбитий?

И.С.: Билигин докумуоннартан кїрдїххї кини баара-суо±а сїмрбэ биэс саагыгар барбыт. Ийэм оччолорго эмиэ сїмрбэ биэстээ±э мҕм. Бастыл дьонноро сэриигэ бараннар, онно эбии дойдубутугар сут буолан тыылга хаалбыттарга ыар кэм суоҕаабыт.

Ыйытыы: Семен Афанасьевич ханна сэриилэспитий, сурук кэлэрэ мҕм дуо?

И.С.: Сурук а±ыйахта кэлбит. Москва кїмүскэлигэр сылдыбытын, баагыран госпиталга киирэн эмтэммитин туғунан суруктар кэлбиттэрэ кэлин сїтэн хаалбыттар. Ол наҕаа хомолтолоох. Сэриилэспитэ биир сыл буолуута «сура±а суох сїттэ» диэн биллэрии кэлбит. Оттон дьоммут «їлбүтүн туғунан» биллэрии суох буолан «ба±ар баара буолуо, кэлиэ» диэн истэригэр кистэл санаалаах олорбуттарын туғунан эдьийдэrim (эн эбээ! эмиэ) кэпсиир этилэр. Онноо±ор идэҕэлэриттэн булууска эт уураллара мҕм, ба±ар тийэн кэлиэ диэннэр.

Ыйытыы: Эрэллэрин сїтэрбэттэр да эбит дии... Tiri ip оннук крїппүттэрэ буолуой?

И.С.: Ийэм кэргэн тахсыбатах. Ол аата кини баара-суо±а 25-26 саагыгар огдообо хаалахтаабыт, кэргэнин дьонун - мин кырдыбыт эбэлээх эҕэбин кїрбүт – харайбыт. Ол иҕин ийэбин бары аймахтара хайа ілүр, бу кїн сириттэн барыар диэри ытыктаабыттара, харааннаабыттара. Оттон эгэлээх эбэм крїтэллэрин уураппакка сылдьан ілүтэлээбиттэрэ дииллэр. Кинилэр уоллара сэриигэ ілбүтүн туғунан биллэрии кїстірүгэр кыайан тийбэтэхтэрэ.

Ыйытыы: Оттон оннук биллэрии хаған кэлбитэй?

И.С.: Оннук докумуону олох кэлин, а±ыйах эрэ сыллаа±ыта республика±а сэрии историятынан дьарыктанар «Мемориал» тэрилтэ

булбута. Гүи дьыаланан дьарыктанар тэрилтэ сыралаах үлэтин түмүгэр аҕам кимиллүбүт сирэ кытта чуолкайдаммыта. Онно аҕам сылтан эрэ ордук сэриилэгээри үс түгүл баагырбытын, онтон Дорогобуж куорат тагыгар кимиллүбүтүн туғунан этиллэр. Онон сэрииттэн эргиллибэтэх саха биир саллаатын аата тиллибитэ. Хомолтото диэн – кэргэнэ, ийэлээх аҕата итини билбэккэ «ол дойдуга» аттамыттара...

Ыйытыы: Оттон Илин Грэххэ, эгиги түрүбүт-үскээбит сиргитигэр, туруоруллубут идибүһүмүктэр тустарынан тугу этиэи этэй?

И.С.: Дьэ, ити Илин Грэх «Кыймаласпыт» учаастагар 1995 сыллаахха Улуу Кыайыы 50 сылыгар анаан итинтэн түрүттээхтэр мустаммыт үс сэргэни туруорбуппут, күрүлээбиппит. Бастакы сэргэ сэриигэ илбүттэргэ, иккис – тыыннаах эргиллибиттэргэ, оттон үгүс сэргэ огдооболорго уонна сэрии тулааһахтарыгар анаммыттара. Бар дьоммут сүргэлэрэ китиһүллэн, үүрэн - китин ыгыах ыспыттара, ыллаабыттара-туойбуттара. эдэрдэр оонньообуттара – күрүлээбиттэрэ, хаартыскаҕа түспүттэрэ, киинэҕэ устубуттара. Ити кэмтэн ылата хас 5 сыл ахсын хайаан да мустабыт, тугу эмэ эбэбит, тупсарабыт. Оттон эдэрдэр дьыл хайа баһарар кэмигэр тийэн күрүлүр-истэллэр, сынньаналлар, хаартыскаҕа үгүлаллар, кэриэстииллэр.

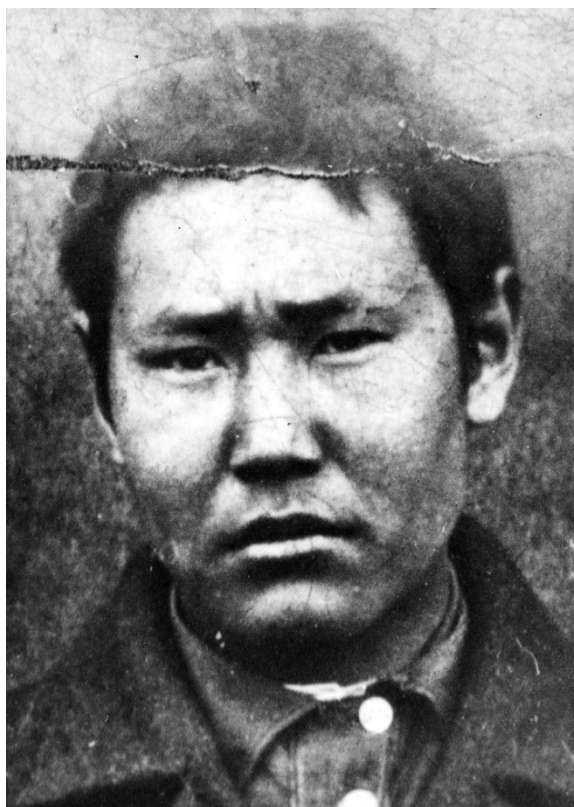
Ыйытыы: Оттон итинтэн чугас «Баһарах» учаастагар баар идибүһүмүк туғунан тугу этиэи этэй?

И.С.: 1941 сыллаах саас итиннэ колхоз сүгүмүгэр титиик тутары баһана үтүтүрүн хаспыттар. Уопсайа 74 үтүтү. Онтон сэрии саһаланан онно үлэлээбит дьоннор үксүлэрэ армияҕа ыһырылланнар үлэ тохтотуллубут, кэлин айманан-сайманан олох да салһаабатахтар. Бигиги кыра эрдэхпитинэ ол хас биирдии омуһахтан мастар үүнэн барбыттара.

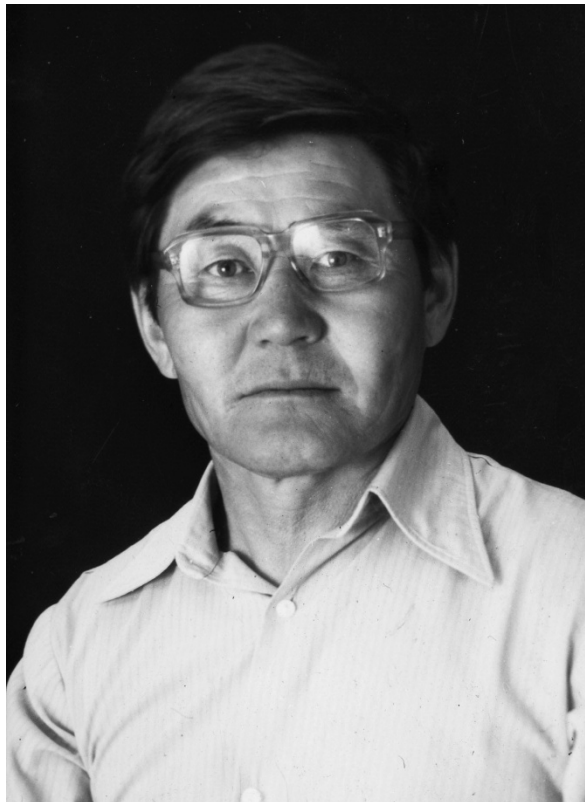
Кэлин 60-ча сыллар усталарыгар олоҥ улахан хатыһнарга, тииттэргэ кубулуйбуттара. Сэриигэ баран илбүттэри санатар айылһа бэйэтэ анаан айбыт дыкти-кэрэ ийдүбүһүгэ буолбуттара. Бастаан Чарал орто оскуолатын учуутала, сэрии тулаайаһа Г.Н.Бурцев оһолорун кимилүрүнэн бүтэйдээн кэбиспитэ, онон сүгү тэпсэрэ тохтообута. 2000 сыл сайыныгар манна «Кэриэстэбил аллеятын» аспыпыт, баһана үтүрү хаспыттар ааттарын - суолларын алюминийга куттарбыпыт. Чарал оскуолатын оһолоро сыл айы ыраастаан, чэбдигирдэн биэрэллэр. Манна анаан-минээн киири-истэ, сыһыана үтүрүк сылдыаллар, наһаа сибиллүллэр. Бэйэтэ да сайын наһаа киирэкэйэр, тупсар. Манан сибээстээн, биигидьоммут сэриигэ кыттыбыттары - эргилибиттэри, эргилибэтэхтэри кэриэстииллэр, үтүрү ааттарын үрдүктүк туталлар диэн махталынан бэлиэтиибин. Ити үтүрү үгэһи эһиги салгыаххыт, дьоллут үтүрү ааттарын умнуоххут суоһа диэн биигиди килүүнэ дьон эрэнэбит.

Кэпсэтиини суруйда Соркомова Виктория Андреевна

02.03.2023 с.

Эргиллибэтэх саллаат – Семен Афанасьевич Бурцев

С.А. Бурцев уола – Иван Семенович Бурцев, улэ ветерана, геолог-эколог, журналист.

Чарал орто оскулатын мiрэнээччилэрэ, учууталлара «Ба±арах» аллеятын ыраастыиллар, мас олордоллор.

«Кэриэстэбил аллеята»

Илин Грэх «Кыймаласпыт» учаастагар 1995 сыллаахха Улуу Кыайыы 50 сылыгар анаан туруоруллубут ийдүбүрнүк сэргэлэр.